

PATRIMONI I TRADICIÓ

Les Germandats de la Setmana Santa tarragonina, a més de complir una missió socioreligiosa en els quefers de la nostra vida ciutadana, han obrat, al llarg dels anys, com a promotors de l'art i com a conservadors del patrimoni artístic del nostre país.

La Reial Germandat de Jesús Natzarè de Tarragona n'és un clar exemple, des del moment de la seva fundació l'any 1903 i tal com veiem en l'estudi dels seus "passos" o misteris.

Jesús Natzarè

El pas de Jesús Natzarè posseeix una llarga història que es remunta al segle XVII i que fou tractada per l'estudiós Francesc d'Assís García Segarra l'any 1982¹.

Les vicissituds, que al llarg del temps, ha viscut el pas ens parlen de diverses fases d'execució i diferents artistes d'ençà de la primera notícia de l'existència de la imatge de Jesús Natzarè, que es remunta al 1698, fins a l'aprovació, per la Junta General de la Germandat del 19 de març de 1907, de l'esbós de Ramon Salas Ricomà, el seu president, per a l'execució d'un nou pas en el qual l'antiga imatge de Jesús Natzarè aniria acompanyada de tres figures femenines que representarien el pas de Jesús pel camí de l'Amargura.

La construcció de la carrossa i la supervisió de la realització del conjunt del pas s'encomanà a l'escultor i tallista Francesc Casanovas, i les tres imatges les realitzà l'escultor Josep Rius qui posteriorment, l'any 1914, restaurà també la imatge de Jesús Natzarè.

Josep Rius

Com en altres camps artístics, la transició del segle XIX al XX fou, per a l'escultura catalana, un període on conviuen les tradicions amb les ànsies de modernitat i renovació més actives.

L'Exposició Universal de Barcelona de 1888 propicià un ampli treball escultòric i la creació de tallers al voltant dels escultors on es formaria la nova generació d'artistes productors d'escultura monumental, funerària i religiosa de Catalunya. Aquests artistes realitzaren grans grups escultòrics, contribuïren a la restauració de monuments i a la decoració d'edificis; en són exemples les restauracions del Saló de Cent i del Palau de la Generalitat i la decoració escultòrica del Palau de Justícia de Barcelona, on Josep Rius realitzà una de les escultures que orna la façana del carrer de Pallars, la del legista Acacio Antonio de Ripoll².

Aquest cúmul d'artistes seran també els fornidors de molts tallers d'imatgeria religiosa que s'establiran a la ciutat comtal, hereus de la fàbrica d'Olot que treballaren la talla de fusta i la fusta policromada amb una gran qualitat i expressió, fugint del sentimentalisme i del realisme grotesc que de vegades llandava la profanació.

Entre aquests escultors, mantenidors de la dignitat de la imatgeria catalana, es troba Josep Rius, al costat dels germans Vallmitjana, Manuel Fuxà i Domènec Talarn.

Poques referències bibliogràfiques ens parlen de Josep Rius, però coneixem la seva presència en l'Exposició d'Arts Decoratives de Barcelona de 1918, amb la presentació d'un crucifix, que ens ratifica el seu mestratge en aquest camp.

El conjunt del pas ens mostra la figura de Jesús Natzarè, amb la túnica vermella i la corona d'espines portant la creu camí del Calvari; no sembla que el pes de la creu el doblegui sinó que aguanta sobre les seves espatlles el pes del seu sofriment amb gran dignitat. La Verge, la Verònica i una altra dona contemplen amb dolor el pas de Crist; la Verònica porta entre les seves mans el vel amb què ha eixugat el rostre de Jesús i on ha quedat impresa la seva imatge.

Les imatges, de poc moviment, són més dramàtiques que expressives, però guanyen en realisme gràcies a les seves vestidures realitzades amb roba i no tallades, cosa que produeix un moviment

addicional a les peces.

Aquesta escena que presenta a Crist Natzarè i a la Verònica té els seus orígens en els Misteris religiosos que es representaren a partir de finals de l'Edat Mitjana.

Salvador Martorell

La imatge de Jesús Natzarè fou destruïda el 1936, no així el vestit, brodat el 1914, que es guardava en un lloc a banda.

La Germandat encarregà a Salvador Martorell una nova imatge per tal de sortir en processó l'any 1939. Aquell any es féu la benedicció de l'original d'escaiola; la talla definitiva de fusta no fou acabada fins l'any següent³.

El Cirineu

Antoni Parera Saurina

Neix a Barcelona el 1868, ciutat on moriria el 1946.

El seu pare, pintor i decorador, influí de forma important en la sensibilitat artística del seu fill. Per tal d'ampliar la seva formació, l'any 1884 es traslladà a Madrid on rebé el mestratge de Jeroni Sunyol, i l'ensenyament de l'escultura a l'Acadèmia de *San Fernando*; el 1888, guanyà, per oposició, una pensió per a fer una estada a Roma on romangué fins al 1891. L'obra de Miquel Àngel l'impressionà, i aquest escultor, més aviat eclèctic, rebé les influències d'artistes com Mena, Berruguete, Oms i V. Vallmitjana⁴.

El 1897, guanyà l'oposició de professor auxiliar de Llotja, i el 1905 la de professor de terme, de la mateixa Escola.

Participà en les Exposicions Nacionals de Belles Arts on se li atorgaren diversos guardons, d'entre els quals volem destacar la Segona Medalla, que obtingué el 1902 amb el grup escultòric "Girona 1809". El 1904, rebé una Segona Medalla de l'Exposició Nacional d'Atenes, i el 1911, la Medalla d'Or de la IV Exposició Internacional d'Art de Barcelona.

Antoni Parera i Saurina treballà, habitualment, l'escultura monumental, bé commemorativa, bé aplicada a l'arquitectura i fins i tot la funerària. El seu treball dins el camp de la imatgeria religiosa no és habitual, però sí que cal destacar la seva importància en el camp de la medallística ja que el seu treball ha estat sol·licitat per diverses cases encunyadores, de països iberoamericans.

El Cirineu 1930

La visió del Cirineu ajudant Jesús a portar la creu és un dels episodis del denominat Camí del Calvari, segons els evangelis de Mateu (27:31), Marc (15:21) i Lluc (23:26); en l'evangelí de Joan, no hi apareix Simó de Cirene.

Aquesta diferència de versions és deu a l'obligació per part del condemnat a morir en creu, de portar-la fins al lloc de la mort; d'altra banda, la flagel·lació prèvia podia haver minvat les forces de Jesús i, per tant, li calgué ajuda per arribar al final.

El Camí del Calvari, al segle XVII, esdevingué gràcies als franciscans motiu de gran devoció originada com a peregrinació al Gòlgota; a través de les seves catorze estacions, instaurades pel predicador Leonardo de Porto Maurizio⁵, s'assentaren les bases de la iconografia de les caigudes de Jesús i, en conseqüència, de l'episodi del Cirineu.

En l'obra d'Antoni Parera, l'escena es compon de quatre figures: Jesucrist, caigut al terra i recolzat sobre el seu braç dret; Simó el Cirineu, que subjecta la creu; un vigilant que fa el gest de fustegar Jesús i l'oficial romà que porta els símbols de l'imperi.

L'escena, representada en un talla de fusta, té gran realisme i expressivitat, excepte en la figura de l'oficial romà, i ens mostra amb fidelitat aquest episodi del Camí del Calvari.

Jesús és Despullat de les Seves Vestidures

Agustí Ballester Besalduch

Les breus dades biogràfiques d'Agustí Ballester Besalduch que aquí destaquem, les elaborà el crític i historiador de l'art José L. Morales i Marín⁶ qui ressaltà, d'aquest artista castellonenc nascut

a Cervera del Maestrat el 1900, la seva formació a l'Escola de San Carlos de València, i la seva estada a Itàlia, als tallers de Capuz, Belliure i Inurria.

També palesà la seva clara voluntat pedagògica, que el portà a ésser catedràtic de talla de fusta a l'Escola de Belles Arts de Sant Jordi; més tard fou professor a les Escoles d'Arts Aplicades i Oficis Artístics de Palència, Logronyo i Barcelona, on residí definitivament a partir d'aquell moment.

Paral·lelament a la tasca docent, realitzà obres d'encàrrec, bàsicament retrats i imatgeria religiosa de fusta policromada. La seva obra, de figuració classicista, rebé diverses distincions al llarg de la seva trajectòria, com la Tercera Medalla de l'Exposició Internacional de Belles Arts de Barcelona, el 1929, i la Segona Medalla de l'Exposició Nacional de Belles Arts de Madrid, el 1934.

A la seva mort, a Barcelona, el 1976, el Reial Cercle Artístic de la ciutat li reté homenatge organitzant una àmplia exposició monogràfica.

[Jesús és Despullat de les Seves Vestidures 1961](#)

Aquesta escena que descriu l'obra d'Agustí Ballester, és especialment dolorosa en tot el procés de la crucifixió de Jesús. Es tracta del moment en què Jesús ja ha arribat al cim del Gòlgota i espera que es realitzin els preparatius de la crucifixió. Ell ha portat la seva pròpia creu i ara hi ha d'ésser clavat, però abans el despullen de les seves vestidures. És el botxí qui les hi arranca.

Aquest tema, que trobem ja representat el segle XIV, en una predel·la de Giotto que es conserva a la Galeria dels Uffizi de Florència, era una de les escenes que es considerava adequada per a decorar les sagristies de les esglésies on es guardaven les vestidures sacerdotals⁷. El Greco utilitzà aquest episodi del Nou Testament en la pintura "Espolio", realitzada per a la sagristia de la catedral de Toledo.

Agustí Ballester representa en el seu grup escultòric, format per sis figures, la definició de l'escena que hem detallat però situant l'acció en dos plànols.

En el pla anterior es produeix l'acció que dona nom al pas *Jesús és despullat de les seves vestidures*, un dels botxins arranca la túnica a Jesús, i li deixa el tors al descobert, mentre l'altre subjecta la creu i ja té preparats els claus, el martell i les tenalles per clavar-lo a la creu.

En el pla posterior, s'hi presenten tres figures, mers espectadors de l'escena: un oficial romà i dues figures femenines -una dona i una nena- que segueixen, commogudes, l'arribada de Jesús al Gòlgota.

Les figures, de tractament clàssic, adients a la temàtica que tracten, prescindeixen de la decoració innecessària i es mostren riques en l'expressió i en els volums, tret de la imatge de Jesús que es manté serena i poderosa per damunt de la realitat que està vivint.

[Rosa M. RICOMÀ VALLHONRAT](#)

NOTES A PEU DE PÀGINA

- ¹ F. de A. GARCÍA SEGARRA: *El Paso "Jesús Nazareno"*. Real Hermandad de Jesús Nazareno. Setmana Santa. Tarragona, 1982.
- ² *Palacio de Justicia*. "Anuario para 1899" Asociación de Arquitectos de Catalunya. Barcelona, 1899.
- ³ F. ROIG I QUERALT: *Salvador Martorell, escultor (1895-1968)*. Centre d'Estudis Canongins Ponç de Castellví. La Canonja 1988, p. 27.
- ⁴ F. ELIAS: *L'escultura Catalana Moderna. Vol. II Els Artistes*. Editorial Barcino. Barcelona 1928, p. 162-165.
- ⁵ L. RÉAU: *Iconografía del Arte Cristiano. Iconografía de la Biblia-Nuevo Testamento*. Tom 1, vol. 2. Ediciones del Serbal. Barcelona 1996, p. 484-485.
- ⁶ J.L. MORALES Y MARÍN: "Agustín Ballester Besalduch", *Diccionario de pintores y escultores españoles del siglo XX*. Vol 2. Forum Artis SA Madrid, 1994, p. 296-297.
- ⁷ L. RÉAU: *Iconografía del Arte Cristiano. Iconografía de la Biblia-Nuevo Testamento*. Tom I, vol. 2. Ediciones del Serbal. Barcelona 1996, p. 490-491.

BIBLIOGRAFIA

- S. ALCOLEA I BLANCH, S. ALCOLEA I GIL, I. COLL & J. TERMES: *Escultura Catalana del segle XIX. Del Neoclassicisme al Realisme*. Fundació Caixa de Catalunya. Barcelona 1989.
- Anònim: "Una imatge notable" (d'Antoni Parera). *Barcelona Atracció*. (Barcelona), any X, núm. 116, desembre de 1920.
- Anònim: "Palacio de Justicia". *Anuario para 1899. Asociación de Arquitectos de Catalunya*. (Barcelona) 1899, p. 217-218.
- Anònim: "Noticias" (d'Antoni Parera). *Revista de Gerona*. (Girona) tomo 17, núm. 126 i 129. Any 1893.
- Anònim: "Noticias" (d'Antoni Parera). *Revista de Gerona*. (Girona) tomo 18, núm. 287 i 374. Any 1894.
- P. CATALÀ I ROCA: *50 escultures barcelonines*. Caixa d'Estalvis "Sagrada Família". Barcelona 1975.
- A. CIRICI: *El arte Catalán*. Alianza Editorial/Enciclopèdia Catalana. Madrid-Barcelona 1988.
- Diccionario de pintores y escultores españoles del siglo XX*. Vol. VI. Fórum Artis SA, Barcelona 1996, p. 296-297.
- Diccionario Ràfols de Artistas de Catalunya, Baleares y Valencia*. Vol. III. Edicions Catalanes SA i La Gran Enciclopedia Vasca. Barcelona-Bilbao 1980, p. 892.
- F. ELIAS: *L'escultura catalana moderna*. 2 Vol. Editorial Barcino. Barcelona 1928.
- Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*. Tomo XLII. Espasa-Calpe SA, Madrid 1989, p. 43.
- F. FONTBONA & F. MIRALLES: *Història de l'Art Català*, Vol. VII. *Del Modernisme al Noucentisme 1888-1917*. Edicions 62. Barcelona 1985, p. 49-59 i nota 103.
- F. de A. GARCÍA SEGARRA: *El Paso "Jesús Nazareno"*. *Real Hermandad de Jesús Nazareno*. Semana Santa. Tarragona 1982
- F. de A. GARCÍA SEGARRA: "El Cirineu", Segon Misteri de la Germandat. *Reial Germandat de Jesús Natzarè*. Setmana Santa. Tarragona 1995, p. 29-63
- F. de A. GARCÍA SEGARRA: *El paso "Jesús es despojado de sus vestiduras"*. *Reial Germandat de Jesús Natzarè*. Setmana Santa. Tarragona 1986, p. 13-22.
- J. GUDIOL, J. AINAUD DE LASARTE, S. ALCOLEA & R. GUBERN: *Arte de España. Cataluña*. Editorial Seix Barral SA, Barcelona 1955, p. 84-87.
- O. MIRET: "La urbanización y las esculturas de la Plaza de Cataluña". *Barcelona Atracció*. (Barcelona) tomo XXI, 1931, p. 263-273.
- B. de PANTORBA: *Historia y crítica de las Exposiciones Nacionales de Bellas Artes celebradas en España*. Madrid 1980.
- L. RÉAU: *Iconografía del Arte Cristiano. Iconografía de la Biblia-Nuevo Testamento*. Tomo I, vol.2. Ediciones del Serbal. Barcelona 1996, p. 480-492.